

Autori: (1) Luka Pribisalić, odvjetnički vježbenik; (2) Dino Pivac, odvjetnički vježbenik; (3) Nenad Miletić, sudac
Institucije: (1) Odvjetničko društvo „Primorac i partneri“ j.t.d. Split, (2) Općinski građanski sud u Zagrebu
E-mail: lpribisalic@gmail.com; dino.pivac@primorac-partners.com

PRAVNI ASPEKT ZAŠTITE POTROŠAČA KOD UGOVORA O KREDITU S VALUTNOM KLAUZULOM VEZANOM ZA ŠVICARSKI FRANAK

Sažetak

Autori u radu analiziraju pravne učinke problematike ugovora o kreditu s obzirom na činjenicu da je glavnica predmetnog ugovora indeksirana u stranoj valuti. Poseban aspekt rada čini prikaz ugovora o kreditu s glavnicom indeksiranom u valuti švicarski franak. Sustavnim prikazom predmetne problematike autori ukazuju na informiranje prosječnog potrošača od strane zajmodavca (banke) o prednostima i nedostacima postojećih rješenja. Autori u radu ukazuju na (ne)zakonitost odnosno (ne)ustavnost valutne klauzule kao takve i pravne učinke primjene navedenih klauzula u ugovoru o kreditu istovremeno analizirajući odluke Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske i Vrhovnog suda Republike Hrvatske, te rješenja europskih pravnih sustava glede ugovorene valutne klauzule u švicarskom franku, te dopuštenosti i određenosti ugovaranja promjenjive kamatne stope u Ugovorima o kreditu u kojima je ugovorena valutna klauzula.

Ključne riječi: zaštita potrošača, ugovor o kreditu, valutna klauzula, švicarski franak, promjenjiva kamatna stopa

1. Uvod

Globalna gospodarska kriza pogodila je veliki broj kreditnih dužnika, posebno one dužnike koji su imali kredite vezane za stranu valutu, ponajprije za švicarski franak.

Kako bi odgovorili na sve aspekte ove problematike potrebno je ocijeniti valutnu klauzulu i ugovorenu promjenjivu kamatnu stopu sukladno odlukama banaka u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji, a potom i posljedice istih ugovornih odredbi u situaciji aprecijacije tečaja švicarskog franka.

Centralno pitanje, na koje je morala odgovoriti sudbena vlast, a koje je zaokupilo i domaću i europsku stručnu i opću javnost, jest ocjena jesu li potrošači znali ili makar mogli i trebali znati za posljedice koje su nastupile iz odredaba ugovora o kreditu koje su sklopili.ⁱ

2. Valutna klauzula u republici hrvatskoj

Valutna klauzula po ugovorima o kreditu, gdje je banka zajmodavac, nametnuta je strukturom štednje koju biraju građani, a ne banke. Takva struktura štednje postoji od davne 1965.g. kada je u bivšoj SFRJ Jugoslaviji (u daljnjem tekstu: SFRJ) provedena „privredna reforma“, te omogućena štednja i otvaranje deviznih računa u bankama tj. kada je uvedena valutna klauzula.ⁱⁱ

Kako je iz navedenoga vidljivo da je valutna klauzula uvedena tijekom „privredne reforme“ 1965.g., kada je ujedno i ozakonjena, autori ukazuju na odredbe koje su bile na snazi u razdoblju kada su plasirani krediti čija je glavnica vezana valutnom klauzulom švicarski franak (u daljnjem tekstu: CHF). U Republici Hrvatskoj su to Zakon o obveznim odnosima koji je preuzet iz bivše SFRJ i koji je bio na snazi do 31. 12. 2005.g.ⁱⁱⁱ, te Zakon o obveznim odnosima koji je od 01. siječnja 2006. godine do danas na snazi^{iv}, koji u članku 395. odnosno članku 22. sadržavaju sljedeće identične odredbe:

„Dopuštena je odredba ugovora prema kojoj se vrijednost ugovorne obveze u valuti Republike Hrvatske izračunava na temelju cijene zлата ili tečaja valute Republike Hrvatske u odnosu prema stranoj valuti.

U tom slučaju, ako strane nisu ugovorile drugi tečaj, obveza se ispunjava u valuti Republike Hrvatske prema prodajnom tečaju koji objavi devizna burza odnosno Hrvatska narodna banka i koji vrijedi na dan dospjelosti, odnosno, po zahtjevu vjerovnika, na dan plaćanja.

Ako novčana obveza protivno zakonu glasi na plaćanje u zlatu ili stranoj valuti, njezino se ispunjenje može zahtijevati samo u valuti Republike Hrvatske prema prodajnom tečaju koji objavi devizna burza, odnosno Hrvatska narodna banka i koji vrijedi na dan dospjelosti, odnosno, po zahtjevu vjerovnika, na dan plaćanja.

Odredbe ovoga Zakona o kamatama primjenjuju se na novčanu obvezu neovisno o valuti u kojoj je izražena.”

Iz navedene odredbe vidljivo je kako svaka novčana obveza može biti indeksirana u stranoj valuti u bilo kojem dvostranoobveznom pravnom odnosu, pa tako i u odnosu između poslovne banke kao zajmodavca i korisnika kredita kao zajmoprimca po ugovoru o kreditu.

Hrvatska narodna banka (u daljnjem tekstu: HNB) održava stabilnim („brani“) tečaj hrvatske kune prema Euru (ne prema drugim valutama) uključivanjem na devizno tržište kako bi spriječila prevelike tečajne oscilacije i nastojala održati tečaj stabilnim. Stoga se, u odnosu na deprecijaciju ili aprecijaciju

ⁱ Detaljnije o (ne)dopuštenom ugovaranju valutne klauzule u CHF vidjeti Pranjić, S.: (Ne)dopuštenost odobravanja kredita u CHF-ugovaranja valutne klauzule u CHF i jednostranog mijenjanja ugovorenog režima upravljanja promjenjivom kamatnom stopom, Tranzicija, br. 34., 2015., str. 15.-38.

ⁱⁱ Vidi Zoran Bohaček: Istine i zablude o bankovnom sustavu; Valutna klauzula je izbor građana, www.bank.hr., objavljeno 08. 01. 2014.g. (pregledano 08. 01. 2014.g.)

ⁱⁱⁱ Zakon o obveznim odnosima (NN 53/91 do 88/01, dalje u tekstu ZOO/91)

^{iv} Zakon o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, dalje u tekstu: ZOO/05)

^v Članak 22. Zakona o obveznim odnosima ZOO/05

Hrvatske kune prema ostalim valutama ne uključuje, nego se u pravom smislu riječi provodi režim fluktuirajućeg tečaja.^{vi}

2.1. Početak plasiranja kredita s deviznom klauzulom u švicarskom franku u RH

Kreditu u švicarskom franku su se u Republici Hrvatskoj u većoj mjeri počeli pojavljivati 2005.godine. U srpnju iste godine u Hrvatskom saboru guverner (tada zamjenik) HNB-a Boris Vujčić upozoravao je da HNB ne može osiguravati stabilnost tečaja CHF prema Hrvatskoj kuni (u daljnjem tekstu: HRK), već isključivo osigurava stabilnost Eura, dok su sve ostale valute podložne globalnim kretanjima. U tom smislu je istaknuo da klijenti trebaju biti svjesni rizika pri uzimanju takvih kredita. Iako su mediji prenijeli njegove riječi, kasnija reakcija bila je napad medija i javnosti da on zapravo želi spriječiti građane prilikom uzimanja „povoljnijih kredita“ tjerajući ih na one s "lošijim" uvjetima.^{vii}

Potrebno je napomenuti kako je ovo razdoblje obilježeno masovnim uzimanjem kredita, a svi klijenti nisu mogli biti sposobni na kredite bez valutne klauzule ili s valutnom klauzulom vezanom uz EUR, te su banke ponudile izbor jeftinijih kredita vezanih za CHF.

U svezi s time valutna klauzula služi osiguranju tečajnih rizika, a što je banka u obvezi prema svojim klijentima, ponajprije štedišama.

Bitno je napomenuti da su svi korisnici kredita znali da su im krediti vezani za valutnu klauzulu CHF, no pitanje je jesu li znali ili trebali znati posljedice aprecijacije tečaja CHF.^{viii}

3. Nastanak ugovorne obveze u ugovoru o kreditu

Ugovor je sklopljen kada se ugovorne strane suglase o bitnim sastojcima ugovora. Ugovor o kreditu mora biti sklopljen u pisanom obliku i njime se mora utvrditi iznos, te uvjeti davanja, korištenja i vraćanja kredita.^{ix}

Nadalje svi ugovori su imali formu solemnizacije kod javnog bilježnika, ako se radilo o hipotekarnom kreditu, i ostale formalne elemente, tako da nastanak takvog ugovornog odnosa nije sporan. Ono što je sporno jest je li se zakonito ugovarala valutna klauzula i promjenjiva kamatna stopa (što smo pokazali da jest kod valutne klauzule, a o promjenjivoj kamatnoj stopi u nastavku) i je li sadržaj ugovora bio razumljiv svim korisnicima/dužnicima kredita, jesu li im bile poznate sve posljedice ugovaranja spornih klauzula i jesu li banke poštivale pozitivnopravne propise o zaštiti potrošača, odnosno jesu li postupale u skladu ili protivno načelu savjesnosti i poštenja.^x

3.1. Sadržaj Ugovora o kreditu s valutnom klauzulom CHF i razumijevanje tog Ugovora od strane potrošača

Člankom 84. Zakona o zaštiti potrošača iz 2003. godine^{xi} propisano je da nije dopušteno ocjenjivati jesu li poštene ugovorne odredbe o predmetu ugovora i cijeni ako su te odredbe jasne, lako razumljive i lako uočljive, a Zakon o zaštiti potrošača iz 2007. godine^{xii} gotovo identično (izostavljena je riječ lako prije riječi uočljive) istu stvar normira u svom članku 99. Dakle, jedina razlika između ove dvije odredbe se sastoji u intezitetu uočljivosti.

^{vi} Vidi www.hnb.hr Tečajna lista, o tečaju kune (pregledano 20. 10. 2015.g.)

^{vii} Vidi Zoran Bohaček: Saga o švicarcu (1), www.bank.hr, objavljeno 12. 06. 2015.g.

^{viii} Više o optimalnom sustavu deviznog tečaja za Republiku Hrvatsku vidi Koški, D.: Izbor optimalnog sustava deviznog tečaja za Republiku Hrvatsku, *Ekonomski Vjesnik*, br.1.-2., 2008., str. 31. – 41.; O fluktuirajućem deviznom tečaju i vođenju neovisne monetarne politike vidi Koški, D.: Izbor optimalnog sustava deviznog tečaja za Republiku Hrvatsku, *Ekonomski Vjesnik*, br.1.-2., 2008., str. 31. – 41.

^{ix} Članak 1022. ZOO/05

^x O zaštiti potrošača s aspekta ugovaranja kredita vidi Stern, A.: *Consumer Protection in Australia*, u: *International Consumer Protection*, Springer, 2013., str.5.-7.

^{xi} (NN 96/03; dalje u tekstu: ZZZP/03)

^{xii} (NN 79/07, 125/07, 79/09 i 89/09, 133/09, 78/12, 56/13; dalje u tekstu: ZZZP/07)

Nadalje, ugovorna odredba o kojoj se nije pojedinačno pregovaralo smatra se nepoštenom ako, suprotno načelu savjesnosti i poštenja, uzrokuje znatnu neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih strana na štetu potrošača. Te odredbe ZZP/03 i ZZP/09 temelje se na Direktivi Vijeća 93/13 EEZ-a^{xiii}. Iz polja primjene ove Direktive 93/13 EEZ isključene su klauzule o kojima se pojedinačno pregovaralo.^{xiv}

Načelo savjesnosti i poštenja jedno je od temeljnih načela svakog obveznog prava, pa tako i hrvatskog^{xv} i svi su ga sudionici u obveznopravnom odnosu dužni poštivati. Tako prof. Vilim Gorenc smatra da poštivanje načela savjesnosti i poštenja znači postupati s povjerenjem i obzirima prema osobi i interesima druge strane, međusobno se izvješćivati o stanju ugovora i polagati račune, uvažavati interese obiju strana glede tumačenja ugovora, razvijati suradnju i pružanje zaštite prema trećima, suzdržavati se od dvoličnog i proturječnog ponašanja, otvorenost i iskrenost u vrijeme zasnivanja određenog obveznopravnog odnosa i spremnost na potpuno i valjano ostvarivanje i ispunjenje ugovorom preuzetih obveza i očekivanje takvog ponašanja pri zasnivanju, ispunjenju i ostvarivanju prava suugovaratelja i sl.^{xvi}

Jesu li se prilikom sklapanja ugovora banke pridržavale načela savjesnosti i poštenja autori razmatraju kroz pridržavanje tog načela prilikom ugovaranja valutne klauzule i prilikom ugovaranja promjenjive kamatne stope.

3.2. Ugovaranje valutne klauzule

Kako je već navedeno, valutna klauzula je u Republici Hrvatskoj dopuštena i nije sporno njezino često korištenje. Visoki trgovački sud RH preinačavajući prvostupanjsku presudu Trgovačkog suda u Zagrebu ocjenjuje odredbu jasnom i razumljivom, te ističe kako su svi saslušani svjedoci potvrdili jasnoću u svezi ovisnosti glavnice o tečaju CHF. Također, svjedoci su bili upoznati s promjenjivošću tečaja, ali su se nadali da se isti neće znatno promijeniti jer je CHF u prošlosti bio stabilna valuta i nije puno oscilirao. Zbog toga što je odredba bila jasna i lako razumljiva, izuzeta je od ispitivanja poštenosti.^{xvii} Isto stajalište je zauzeo i Vrhovni sud RH pa ne prihvaća argumentaciju tužitelja da potrošačima odredba o valutnoj klauzuli nije bila razumljiva, kao i posljedice koje iz nje proizlaze za potrošača, te zaključuje da je ugovorna odredba o valutnoj klauzuli potrošačima bila razumljiva, kao i sve posljedice koje iz nje proizlaze.^{xviii}

Nadalje, valutna klauzula je ugovorena na način da je glavnica ovisna o kretanju tečaja švicarskog franka, dakle, nije jednosmjerna na način da u slučaju aprecijacije švicarskog franka „raste“ i glavnica,^{xix} a u slučaju da švicarski franak deprecira u odnosu na dan kada je sklopljen ugovor o kreditu, glavnica ostaje vezana za tečaj kakav je bio u vrijeme ugovaranja. Iz navedenog proizlazi da su u ovim ugovorima i banke i građani preuzeli određeni rizik ugovaranja valutne klauzule, a ne da je jedna od strana bila u povoljnijoj poziciji. Dapače, situacija je bila upravno onakva kakva treba biti u dvostranoobveznim ugovorima. Treba svakako napomenuti da su krediti u CHF bili daleko povoljniji od kredita u EUR ili HRK, pa su se za njega odlučivale i fizičke osobe dobrog imovinskog stanja, čak i stručne osobe kao pravnici i ekonomisti, koji su bili kreditno sposobni i za kredite vezane uz valutnu klauzulu EUR ili čak bez valutne klauzule tj. u HRK, a ne samo oni koji su jedino bili sposobni ugovoriti kredit s valutnom klauzulom u CHF-u.

^{xiii} COUNCIL DIRECTIVE 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts (OJ EU L 95/29, dalje u tekstu: Direktiva 93/13)

^{xiv} Članak 3. stavak 2. Direktive 93/13: „*Smatra se da odredba nije individualno stipulirana ako ju je unaprijed formulirao trgovac i ako potrošač nije mogao utjecati na njen sadržaj, posebno u kontekstu unaprijed formuliranih standardnih ugovora, a ako trgovac tvrdi da se o pojedinoj odredbi individualno pregovaralo, teret dokaza je na njemu.*“

^{xv} Članak 4. ZOO/05

^{xvi} Gorenc, Vilim, Zakon o obveznim odnosima s komentarom, RRiF Plus, Zagreb, 1998., str. 11

^{xvii} Odluka Visokog trgovačkog suda RH, posl. br. Pž-7129/13 od 13. 06. 2014.g., str. 52.-53.

^{xviii} Odluka Vrhovnog suda RH, posl. br. Revt-249/14 od 09. 04. 2015.g., str. 18.

^{xix} Pojašnjeno: Glavnica ne raste, nití pada, ona je uvijek ista, tj. indeksirana je u određenu valutu (u konkretnim slučajevima švicarski franak), pa je za glavnicu od na primjer za anuitet od 500,00 CHF u srpnju 2011.g. bilo potrebno izdvojiti više HRK, nego u srpnju 2007.g.

Dva su razloga zbog kojih su, prema mišljenju autora, na tržište plasirani krediti u CHF, a to su:

1. jeftini izvori novca s valutnom klauzulom u CHF, a koji novac su banke mogle jeftino plasirati klijentima, kojima je takav kredit zbog jeftinoće bio interesantan,
2. što su te kredite zbog njihove jeftinoće mogli plasirati u vremenu (2002.-2008.) kreditnog „booma“ i klijentima koji su željeli podići kredit, a nisu bili kreditno sposobni za ugovoriti kredit s valutnom klauzulom u EUR ili bez valutne klauzule.

Za kreditima, pogotovo stambenim što mogu pokazati i statistike, vladala je u Republici Hrvatskoj velika potražnja, a svi nisu bili kreditno sposobni za ugovoriti kredite, što dovodi do jasnog zaključka da je ponuda kredita u CHF bila zapravo reakcija banaka na potrebe tržišta.

Po mišljenju autora, ispravan je stav Visokog trgovačkog suda RH i Vrhovnog suda RH koji ne prihvaćaju stajalište prvostupanskoga suda da su banke znale da će švicarski franak u tolikoj mjeri aprecirati.

U svom obrazloženju prvostupajski sud citira istraživanja Međunarodnog monetarnog fonda (u daljnjem tekstu: MMF) iz ožujka 1997.g. u kojem istraživanje navodi moguću aprecijaciju švicarskog franka, a poslije se ustanovilo da je navedeno istraživanje provedeno i da se u njemu navela mogućnost aprecijacije švicarskog franka kao posljedica uvođenja Eura kao zajedničke valute 1999.g. do otprilike 2005.g.

Kretanje nominalnog tečaja EUR/CHF je u razdoblju za koje sud smatra da se moglo predvidjeti većinom bilo suprotno od očekivanja. U razdoblju u kojem se očekivala aprecijacija franka (od 1999. do cca. 2005. godine), on je većinom gubio na vrijednosti ili je njegova vrijednost stagnerala (u 70% analiziranog razdoblja). Aprecijacijski pritisci koji su se pojavili u 2000. i 2001. godini posljedica su recesije u SAD-u i EU, a ne uvođenja eura.^{xx}

MMF je u izvješću za Švicarsku iz 2000.g. naveo „...kretanje franka u suprotnosti s ranijim očekivanjima da bi uvođenje eura moglo potaknuti snažne priljeve kapitala i aprecijacijske pritiske na švicarski franak.“^{xxi}

Guverner Švicarske narodne banke Jean-Pierre Roth u svom u svom govoru u Sao Paulu 19. studenoga 2004.g. navodi:

„...izazov za monetarnu politiku bi nastupio kad bi se materijalizirali značajni aprecijacijski pritisci u vrijeme slabe ekonomske aktivnosti i kamatnih stopa blizu nule. Švicarska središnja banka izrazila je svoju spremnost da se, u takvim okolnostima, upusti u kvantitativno olakšanje u formi nesteriliziranih deviznih intervencija i kupnje domaćih obveznica...“

...“čini se da je danas švicarski franak manje osjetljiv na šokove deviznih tečajeva i više zaštićen od spekulativnih napada.“^{xxii}

Iz svega navedenoga vidljivo je da je švicarski franak bio stabilna valuta, čak i u trenucima kada se mislilo da će aprecirati zbog uvođenja Eura kao zajedničke valute, te da je njegova aprecijacija posljedica velike ekonomske krize koja je svijet pogodila krajem 2008.g.

Kao i kod svake gospodarske krize kapital je tražio svoju „sigurnu luku“, a našao ju je u Švicarskoj i njezinoj valuti.

^{xx} <http://www.bank.hr/komentari-i-analize/slucaj-franak-izvjesce-mmf-a-kretanje-franka-i-predvidjanje-krize> (pregledano: 20. 10. 2015.g.)

^{xxi} <http://www.bank.hr/komentari-i-analize/slucaj-franak-izvjesce-mmf-a-kretanje-franka-i-predvidjanje-krize> (pregledano 20. 10. 2015.g.)

^{xxii} Jean-Pierre Roth: Swiss franc and euro - two sister currencies? Speech by Mr Jean-Pierre Roth, Chairman of the Governing Board of the Swiss National Bank, at the Swiss-Brazilian Chamber of Commerce, Sao Paulo, 19 November 2004.

Također, svi ugovori o kreditu s valutnom klauzulom vezanom za švicarski franak imali su odredbu koja je uočljiva, koja se nalazila na prvoj stranici svih predmetnih ugovora, ista nije pisana sitnim slovima i ne predstavlja nikakvu skrivenu zamku za potrošača. Pod potrošačem treba podrazumijevati prosječnog potrošača koji je prema tumačenju suda Europske unije dobro informirana, razumna, pažljiva i oprezna osobe. Zaključak Visokog trgovačkog suda RH, a kojem se i autori priklanjaju, jest da je navedena odredba svima, pa i potrošačima dobro razumljiva.

4. Promjenjiva kamatna stopa u ugovorima o kreditu vezanim za švicarski franak

U većini ugovora o kreditu koji su vezani za valutnu klauzulu švicarski franak u Republici Hrvatskoj bila je ugovorena promjenjiva kamatna stopa sukladno odluci poslovne banke (uz izuzetak Sberbank d.d., a što su utvrdili i sudovi u postupku).

Ugovoriti valutnu klauzulu i promjenjivu kamatnu stopu nije nezakonito. Međutim, po mišljenju sudova promjenu promjenjivog dijela kamatne stope bilo je potrebno potrošačima pobliže objasniti i informirati ih. Štoviše, puno je bolje trebalo objasniti razloge, modalitete i mehanizme promjene promjenjivog dijela kamatne stope. To apostrofira i Europski sud pravde u predmetu pod poslovnim brojem C-26/13.^{xxiii}

Naše mišljenje je u skladu s mišljenjima sudova Republike Hrvatske i Europskoga suda pravde da oni koji daju potrošačima kredite moraju promjenjivi dio kamatne stope vezivati uz promjenu neke referentne kamatne stope kako bi svi prosječni potrošači mogli bez velikoga problema razumjeti na koji način i zbog čega se cijena (kamate su cijena) koju moraju platiti mijenja.^{xxiv}

5. Direktiva 2014/17/EU Europskog Parlamenta i Vijeća od 04. veljače 2014. godine o ugovorima o potrošačkim kreditima koji se odnose na stambene nekretnine^{xxv} i o izmjeni direktiva 2008/48/EZ^{xxvi} i 2013/36/EU^{xxvii} i uredbe (EU) br. 1093/10^{xxviii}

5.1. Reguliranje valutne klauzule prema Direktivi

Hrvatski sudovi nisu mogli primjenjivati pravo Europske unije pri rješavanju sporova koji se odnose na Ugovore o kreditu vezane za valutnu klauzulu švicarski franak, a sve iz razloga što su se sporni ugovori sklapali do kraja 2008.g., a u to vrijeme Republika Hrvatska nije bila članica Europske unije.

U ovom dijelu prikazat će se kako citirana Direktiva EU propisuje ugovaranje kredita u stranoj valuti, uz analizu predmetnih odredbi i mišljenje autora.^{xxix}

^{xxiii} „Članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da ugovorna odredba potrošaču ne mora biti samo gramatički razumljiva, što u ovom konkretnom slučaju znači da u ugovoru moraju na transparentan način potrošaču biti objašnjeni razlozi i pojedini mehanizmi promjene kamatne stope kao i odnos s drugim odredbama ugovora odnosno općih uvjeta poslovanja koje se na to odnose tako da potrošač na temelju točnih i razumljivih kriterija može predvidjeti ekonomske posljedice koje iz toga za njega proizlaze.“ (Visoki trgovački sud RH, Pž-7129/13, str. 57)

^{xxiv} „...U konkretnom slučaju to znači da su u Ugovoru tužitelju morali na transparentan način biti objašnjeni razlozi i pojedini mehanizmi promjene kamatne stope kao i odnos s drugim odredbama ugovora tako da on na temelju jasnih i razumljivih kriterija može predvidjeti ekonomske posljedice koje iz toga proizlaze...“ (Županijski sud u Splitu, Gž-199/14)

^{xxv} DIRECTIVE 2014/17/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 4 February 2014 on credit agreements for consumers relating to residential immovable property and amending Directives 2008/48/EC and 2013/36/EU and Regulation (EU) No 1093/2010 (OJ EU L 60/14)

^{xxvi} DIRECTIVE 2008/48/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102/EEC (OJ EU L 58/08)

^{xxvii} DIRECTIVE 2013/36/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 26 June 2013 on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms, amending Directive 2002/87/EC (OJ EU L 176/13)

^{xxviii} REGULATION (EU) No 1093/2010 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 24 November 2010 establishing a European Supervisory Authority (European Banking Authority), amending Decision No 716/2009/EC and repealing Commission Decision 2009/78/EC

^{xxix} 9. Poglavlje, članak 23. Direktive:

1. Države članice osiguravaju da, ako se ugovor o kreditu odnosi na kredit u stranoj valuti, u trenutku sklapanja kredita postoji prikladan regulatorni okvir kojim se osigurava barem da:

(a) potrošač ima pravo pretvoriti ugovor o kreditu u alternativnu valutu, pod određenim uvjetima; ili

Prema Direktivi država članica je obvezna osigurati regulatorni okvir kojim se osigurava da potrošač ima pravo pretvoriti ugovor o kreditu u alternativnu valutu pod određenim uvjetima ili da postoje neki drugi aranžmani kojima se ograničava tečajni rizik kojem je potrošač izložen.

Alternativna valuta bi bila ona valuta u kojoj potrošač ostvaruje prihode ili drži imovinu iz koje se kredit treba isplatiti, a može biti i valuta države članice u kojoj je potrošač imao boravište u trenutku sklapanja ugovora.^{xxx}

Mišljenje je autora, interpretirajući citirane odredbe, da u slučaju ako se odluči za opciju iz članka 23. stavak 1. točka (a) Direktive, država članica mora ponuditi konverziju kredita kako je gore navedeno. Međutim, postavlja se pitanje što je s bankama koje, kao što je slučaj u Republici Hrvatskoj, većinu depozita imaju u devizama? Kako će banke uskladiti svoje poslovne knjige?

Nadalje, članak 23. stavak 3. Direktive navodi da se provodi tržišni tečaj koji vrijedi na dan provedbe pretvaranja (konverzije), osim ako u ugovoru nije drugačije određeno, te se u tom trenutku može dogoditi da kredit bude skuplji zbog većih kamatnih stopa što imamo u Republici Hrvatskoj prilikom provedbe konverzije kredita prema Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kreditnim institucijama^{xxxii}, a što se i događa u vrijeme pisanja ovoga rada. Tako vidimo da upravo najugroženiji mogu biti pogođeni konverzijom jer pristanu li na nju neki plaćaju iste, neki malo veće, a neki malo manje anuitete, a to iz razloga što su krediti koji su vezani uz valutnu klauzulu EUR bili i jesu skuplji krediti, a tečaj švicarskog franka za potrošačke kredite s klauzulom u švicarskom franku je fiksiran na 6,39 kn godinu dana počevši od 26. 01. 2015.g.^{xxxiii} Također, može se dogoditi da švicarski franak deprecira, a što neki analitičari predviđaju, pa bi u tom slučaju svatko tko se odlučio na konverziju bio „na gubitku“.

Još pogubnije, može se dogoditi da potrošači, a što je bio slučaj krajem 80-ih i početkom 90-ih godina na prostoru bivše SFRJ, imaju depozite u devizama, a kredite u domaćoj valuti, pa u scenariju devalvacije otkupe za neobjektivno malu vrijednost nekretninu, a banke propadaju i države ih onda dokapitaliziraju čime povećavaju deficite svog proračuna i javni dug države.

Stoga ova Direktiva načelno na dobar način štiti potrošače tako da im daje mogućnost pretvaranja ugovorne obveze u valutu u kojoj imaju primanja, ali prema mišljenju autora isto tako puno zadire u privatnopravne odnose koji se države prvenstveno ne tiču.

(b) postoje drugi aranžmani kojima se ograničava tečajni rizik kojem je potrošač izložen u okviru ugovora o kreditu.

2. Alternativna valuta iz stavka 1. točke (a) je ili:

(a) valuta u kojoj potrošač primarno prima prihod ili drži imovinu iz koje se kredit treba isplatiti, kako je navedeno u doba kad je provedena posljednja procjena kreditne sposobnosti u odnosu na ugovor o kreditu; ili

(b) valuta države članice u kojoj je potrošač imao boravište u trenutku sklapanja ugovora o kreditu ili u kojoj trenutno ima boravište.

Država članica može odrediti jesu li potrošaču dostupne obje mogućnosti navedene u točkama (a) i (b) prvog podstavka ili samo jedna od njih ili može dopustiti vjerovnicima da odrede jesu li potrošaču dostupne obje mogućnosti navedene u točkama (a) i (b) prvog podstavka ili samo jedna od njih.

3. Ako potrošač ima pravo pretvoriti ugovor o kreditu u alternativnu valutu u skladu sa stavkom 1. točkom (a), država članica osigurava da je tečaj koji se koristi za pretvaranje tržišni tečaj koji vrijedi na dan provedbe pretvaranja, osim ako je u ugovoru o kreditu drugačije određeno.

4. Države članice osiguravaju da, ako potrošač ima kredit u stranoj valuti, vjerovnik potrošaču redovito šalje upozorenja, na papiru ili drugom trajnom mediju, barem ako vrijednost ukupnog nepodmirenog iznosa koji plaća potrošač ili redovitih obroka varira za više od 20 % od one koju bi iznosila ako bi se primijenio tečaj između valute ugovora o kreditu i valute države članice koji je vrijedio u trenutku sklapanja ugovora. U tom se upozorenju potrošača obavješćuje o povećanju ukupnog iznosa koji je dužan platiti, navode se, prema potrebi, pravo na pretvaranje u alternativnu valutu i uvjeti pod kojima se to može izvršiti te objašnjavaju bilo koji drugi primjenjivi mehanizmi za ograničavanje tečajnog rizika kojem je potrošač izložen.

5. Države članice mogu dodatno regulirati kredite u stranoj valuti, pod uvjetom da se takvi propisi ne primjenjuju retroaktivno.

6. Aranžmani primjenjivi u okviru ovog članka objavljuju se potrošaču u ESIS-u i u ugovoru o kreditu. Ako u ugovoru o kreditu ne postoji odredba kojom se tečajni rizik kojem je potrošač izložen ograničava na fluktuaciju tečaja za manje od 20 %, ESIS uključuje ogledni primjer učinka 20-postotne fluktuacije tečaja.

^{xxx} Detaljnije o rješenjima direktive 2014/17/EU vidi Haentjens, M.; Carabellese, D. de Giola: European Banking and Financial Law, Routledge, 2015., str. 71.-73.

^{xxxii} Narodne novine 102/15

^{xxxiii} Zakon o dopuni Zakona o potrošačkom kreditiranju (NN 9/15)

Direktiva ne uzima u obzir moguće manipulacije potrošača koji imaju depozite u devizama, nekretnine itd. i njihove zloupotrebe, jer se ovdje u obzir uzimaju svi potrošači, ne samo socijalno najugroženiji. Potrošači dobrog imovinskog stanja mogu iskoristiti ovu odredbu o pretvaranju u valutu u kojoj ostvaruju i prihod i praktički bez problema otplatiti kredit, u kojem slučaju kreditor snosi sav rizik.

U ovom dijelu o dužnosti informiranja iz Direktive ne bi pobliže elaborirali jer su svjedoci u navedenom postupku potvrdili da razumiju što znači valutna klauzula, a to je dobro poznato zbog duge primjene tog instituta, pogotovo u državama bivše SFRJ.^{xxxiii}

Što se tiče alternativnih aranžmana koje države članice mogu poduzeti Direktiva ne regulira detaljno. Navedeno pitanje ostavlja državama članicama da ga same reguliraju, ali kao i za konverziju postoji ograničenje za manje od 20% fluktuacije tečaja. Ako u ugovoru o kreditu ne postoji odredba kojom se tečajni rizik kojem je potrošač izložen ograničava na fluktuaciju tečaja za manje od 20 %, ESIS uključuje ogleadni primjer učinka 20-postotne fluktuacije tečaja.

U odnosu na ovaj aranžman dovodi se u pitanje gubitak kreditora. Naime, ako se dogodi velika aprecijacija jedne valute, odnosno ako bude velika deprecijacija valute države u kojoj se nalazi nekretnina, pitanje je li vrijednost nekretnine veća od iznosa kojeg će dužnik vratiti na ime kredita. Kao što znamo, valutna klauzula služi upravo tome da bi se u stabilnijoj valuti izrazila cijena.

Ukratko, države članice sukladno članku 23. Direktive dužne su osigurati najmanje jedan od modela propisanih u navedenom članku. Također, država članica može odlučiti i da su potrošaču dostupne obje mogućnosti i to i/ili a) pretvorba ugovora o kreditu u alternativnu valutu; b) neki drugi aranžmani kojima se ograničava tečajni rizik kojem je potrošač izložen u okviru ugovora o kreditu.

Prema našem mišljenju, Direktiva daje veliku zaštitu potrošaču i na vrlo dubok način zalazi u privatnopravni dvostranoobvezni odnos, kojim omogućava potrošaču da mu druga strana temeljem državnih akata osigurava mogućnost ublažavanja tečajnog rizika. Potrošač jest slabija strana u postupku, ali ovim putem dobiva pravnu zaštitu koja ne vodi brigu o drugoj ugovornoj strani.

Mora se uzeti u obzir da fizičke osobe kao zajmodavci mogu bez ikakvih sankcija koristiti odredbu o valutnoj klauzuli jer druga strana u tom ugovoru, zajmoprimac, nije u odnosu na njih potrošač. Stoga se postavlja i pitanje povrede ustavnog prava jednakosti svih pred zakonom.

Uz sve pohvale Direktivi na zaštitu potrošača, autori drže da se ipak nisu sagledali svi pravni i ekonomski aspekti i njihove posljedice primjenom iste. Također, mišljenje je autora kako bi potrošači prvenstveno sami trebali znati i moći zaštititi se prilikom ulaska u neki privatnopravni odnos, a tek onda u slučaju kršenja njihovih prava i eventualne neravnopravnosti u tom pravnom odnosu, trebali potražiti pomoć države.

5.2. Reguliranje promjenjive kamatne stope prema Direktivi

U skladu s gore iznesenim mišljenjem autora, tako i Direktiva propisuje:

„Ako je ugovor o kreditu kredit s varijabilnom stopom, države članice osiguravaju da:

a) bilo koji indeksi ili referentne stope koji se koriste za izračun stope zaduživanja budu jasni, dostupni, objektivni te da ih stranke ugovora o kreditu i nadležna tijela mogu provjeriti; i

b) arhivske evidencije indeksa za izračun stopa zaduživanja održavaju davatelji tih indeksa ili vjerovnici.“^{xxxiv}

^{xxxiii} Više o valutnom tečaju i njegovu utjecaju na rast gospodarstva tranzicijskih zemalja vidi Zdunić, S.: Od nemogućega monetarnoga trokuta do ekonomske depresije, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci, br.2., 2011., str. 395. – 422.

^{xxxiv} Članak 24. Direktive

Dakle, ako je ugovorena promjenjiva (varijabilna) kamatna stopa onda indeksi ili referentne stope moraju biti jasni, dostupni i objektivni.^{xxxv}

Stoga, smatramo da je hrvatski zakonodavac ispravno postupio kad je propisao koje parametre i na koji način je vjerovnik kod promjenjive kamatne stope dužan primijeniti jer u skladu s tim može svaki potrošač znati kada i na koji način mu se promjenjivi dio kamatne stope mijenja.^{xxxvi}

U skladu s navedenim, u prilog našim zaključcima, ukazuje se na mišljenje Vrhovnog suda RH o određenosti i odredivosti cijene, točnije, kamatne stope u svjetlu odredbi obveznog prava da činidba mora u trenutku sklapanja ugovora biti određena ili barem određiva.^{xxxvii}

^{xxxv} Više o rješenjima direktive 2008/48/EZ vidi Vandone, D.: *Consumer Credit in Europe, Risks and Opportunities of a Dynamic Industry*, Springer, 2009., str. 115.-116.; Porras, C. I. G.; Van Boom, W. H.: *Information disclosure in the EU Consumer Credit Directive: opportunities and limitations*, u: *Consumer Credit, Debt and Investment in Europe*, Cambridge University Press, 2012., str. 31. -40.

^{xxxvi} Članak 3. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju (NN 143/13 od 02. 12. 2013.g.): „(1) *Ako su ugovorene promjenjive kamatne stope, vjerovnik je dužan:*

a) definirati parametar koji prati u kontekstu donošenja odluke o korekciji promjenjive kamatne stope, a koji je jasan i poznat potrošačima i
b) kvalitativno i kvantitativno razraditi uzročno-posljedične veze kretanja parametra iz točke a) ovoga stavka i utjecaja tih kretanja na visinu promjenjive kamatne stope i

c) odrediti u kojim se razdobljima razmatra donošenje odluke o korekciji visine kamatne stope (koje je bazno razdoblje te koja su referentna razdoblja).

(2) Parametar iz stavka 1. ovoga članka je jedna od sljedećih varijabli: EURIBOR, LIBOR, NRS, prinos na Trezorske zapise Ministarstva financija ili prosječna kamatna stopa na depozite građana u odnosnoj valuti. Promjenjiva kamatna stopa definira se kao zbroj ugovorenog parametra i fiksne marže banke koja ne smije rasti tijekom otplate kredita i koja se mora ugovoriti zajedno s parametrom.

(3) Promjena kamatne stope u jednom referentnom razdoblju ne može biti veća, odnosno kod smanjenja manja od promjene parametra iz stavka 1. ovoga članka izražene u postotnim bodovima.

(4) Ako vjerovnik nudi ugovaranje promjenjive kamatne stope, dužan je jasno i nedvojbeno predočiti potrošaču prije sklapanja ugovora o kreditu elemente iz stavka 1. ovoga članka, kao i upozoriti potrošača na sve rizike ove promjenjivosti te jasno i nedvojbeno ugovoriti u samome ugovoru o kreditu promjenjive elemente na temelju kojih se izračunava promjenjiva kamatna stopa.

(5) Za sve postojeće ugovore o kreditu sklopljene do stupanja na snagu ovoga Zakona, u kojima nisu definirani parametri i njihove uzročno posljedične veze, vjerovnik u skladu s ovim člankom, mora definirati parametar, i to jednu od sljedećih varijabli:

– referentnu kamatnu stopu (EURIBOR, LIBOR) ili

– NRS ili

– prinos na Trezorske zapise Ministarstva financija ili

– prosječnu kamatnu stopu na depozite građana u odnosnoj valuti

te fiksni dio kamatne stope i razdoblja promjena kamatnih stopa. Pri tome, promjenjiva kamatna stopa kod ugovora o stambenom kreditu sklopljenih uz valutnu klauzulu, kod kojih je tečaj ugovorene strane valute u odnosu na ugovoreni tečaj na dan prvog korištenja kredita aprecirao za više od 20 %, za sve vrijeme dok takva aprecijacija postoji, ne smije biti viša od prosječne ponderirane kamatne stope hrvatskih kreditnih institucija uz koju su stambeni krediti u odnosnoj valuti odobravani, umanjene za 30 %, zaokruženo na dva decimalna mjesta. To zakonsko ograničenje visine kamatne stope se primjenjuje isključivo jednokratno i tijekom ograničenja kamatna stopa je nepromjenjiva, a ovo ograničenje konačno se prestaje primjenjivati s prvim dospijem kredite obveze nakon što ugovoreni tečaj odnosne valute deprecira na razinu ispod navedene aprecijacije, kontinuirano u razdoblju od 30 kalendarskih dana. Hrvatska narodna banka će do 15. prosinca 2013. godine objaviti podatak o prosječnoj kamatnoj stopi iz ovoga stavka.

Vjerovnici su u roku od šest mjeseci nakon prestanka primjenjivanja zakonskog ograničenja visine kamatne stope dužni, ponuditi konverziju preostalog dijela neotplaćenog kredita u kunski ili kredit s valutnom klauzulom EUR. Ako dužnik ne pristane na konverziju u roku od mjesec dana od datuma ponude, nastavak otplate kredita vrši se prema ugovorenim uvjetima, pri čemu ne vrijedi ograničenje maksimalne kamatne stope iz članka 11.b ovoga Zakona u odnosnoj valuti, nego najpovoljnije ograničenje koje vrijedi za ostale valute sukladno članku 11.b stavku 1. ovoga Zakona. Troškovi ugovaranja u skladu s ovim stavkom i svi popratni troškovi u vezi s tim, ne smiju se zaračunati korisniku kredita.

(6) Ako se uslijed promjene ugovorene promjenjive kamatne stope treba provesti povećanje kamatne stope, vjerovnik je dužan potrošaču dostaviti obavijest o takvom povećanju 15 dana prije njegove provedbe. U roku od tri mjeseca od primitka takve obavijesti, potrošač ima pravo na prijevremeno vraćanje kredita bez obveze plaćanja bilo kakve naknade vjerovniku uključujući i ugovorenu naknadu za raniji povrat kredita. U tom slučaju vjerovnik nema pravo na naknadu štete zbog ranijeg povrata.“

^{xxxvii} „...Ugovor o kreditu je dvostrani pravni posao u odnosu na kojeg vrijede temeljna načela obveznog prava kao što su načelo ravnopravnosti sudionika u obveznim odnosima, načelo dužnosti njihove suradnje, načelo jednakih vrijednosti činidbe, načelo savjesnosti i poštenja, načelo zabrane zlorabe prava. Polazeći od navedenog, izvjesno je da unošenje u ugovore o kreditu potpuno neodređene formulacije glede promjenjive kamatne stope, a kako su to činile tužene banke u spornom razdoblju je bilo suprotno navedenim načelima obveznog prava, jer je time od samog početka tog ugovornog odnosa, korisnik kredita kao potrošač doveden u neravnopravni položaj u odnosu na banke kao trgovca, pošto je formulacija ugovornih odredbi o promjenjivoj kamatnoj stopi koja je postojala u ugovorima o kreditu koje su 1.-7. tužene banke sklapale sa potrošačima u spornom razdoblju, bila takva da su na temelju nje potrošači jedino znali kolika je visina kamatne stope na dan sklapanja ugovora o kreditu, dok oni ni približno nisu mogli ocijeniti zašto, kako te u kojem smjeru će tijekom budućeg kreditnog razdoblja se kamatna stopa kretati. Dakle na temelju takvih ugovornih odredbi, osim precizno određene kamatne stope u vrijeme sklapanja ugovora o kreditu, buduća kamatna stopa ugovorena kao promjenjiva niti je bila određena a niti određiva. Ne samo to, radilo se o ugovornim odredbama čiji sadržaj prosječnom potrošaču objektivno nije bio, niti je mogao biti razumljiv. Kada se ovome doda u postupku utvrđena činjenica da službenici 1.-7. tuženih banaka prilikom pregovaranja odnosno pri sklapanju ugovora o kreditu, korisnicima kredita nisu na valjan i njima razumljiv način objasnili postupak formiranja kamatne stope odnosno koji sve čimbenici utječe na

U skladu sa svim navedenim vidljivo je da su sudovi u Republici Hrvatskoj uzimali u obzir određenost i odredivost činidbe kod ugovorene promjenjive kamatne stope na način da se ista može mijenjati samo u unaprijed ugovorom ili zakonom određenim indeksima i parametrima, a kako je to i kasnije propisala Direktiva, bez obzira što europsko pravo na navedene ugovorne odnose nije primjenjivano iz razloga što je Republika Hrvatska tek 01. srpnja 2013.g. postala punopravna članica Europske unije.

Nadalje, Hrvatski Sabor kao zakonodavac je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju, koji je objavljen u Narodnim Novinama 02. prosinca 2013.g., a stupio na snagu 01. siječnja 2014.g. (mjesec dana prije donošenja Direktive), propisao obvezu vezivanja promjenjive kamatne stope uz određene parametre koju su prije u radu navedeni.

6. Zaključak

Autori su ovim radom htjeli pokazati na koji način potrošači moraju biti zaštićeni, ali isto tako ukazati i na činjenicu da nije uvijek vjerovnik nepošten i da su potrošači jako dobro razumjeli što znači da im je glavnica kredita vezana valutnom klauzulom, u ovom slučaju za švicarski franak. Tijekom sudskih postupaka koji su se vodili u Republici Hrvatskoj svaki svjedok odnosno tužitelj u pojedinačnim parnicama je potvrdio da je znao da glavnica njegovog duga ovisi o kretanju tečaja švicarskog franka, jednako kao što svi ostali dužnici kojima je glavnica vezana uz EUR znaju ili moraju znati da im glavnica ovisi o kretanju tečaja EUR-a.

U skladu s odredbama Direktive biti će moguće potrošaču konvertirati kredit u valutu u kojoj ostvaruje prihode, no autori upozoravaju na moguće negativne posljedice, ne samo za banku kao kreditora, nego i na državni proračun u postupku sanacije banaka, a što se i događalo nakon raspada bivše SFRJ.

Potrošači moraju biti informirani, o tome nema dvojbi, ali nije rješenje rizik aprecijacije, koji nije mogao biti predviđen, prebaciti jednostavno na drugu stranu, a time posredno na državu.

Također, kreditori moraju jasno ugovoriti parametar po kojem će mijenjati promjenjivi dio kamatne stope, te o istome detaljno i na prikladan način informirati suugovaratelja. U suprotnom im prijete sankcija u vidu ništetnosti takve odredbe i sve posljedice koje proizlaze iz ništetnosti. ^{xxxviii}

Zaključak je autora da država mora imati i ostvarivati preko sudbene vlasti te središnje banke čvrstu kontrolu nad zakonitosti pojedinih aktivnosti banaka i zakonitosti ugovora koje banke sklapaju s potrošačima, no istovremeno se upozorava na opasnost intervencija države u same privatnopravne ugovore. Namjera je bila praktičnom analizom ovog problema ukazati na nužnost usklađivanja stajališta na europskoj razini.

7. Literatura

Crnić, I., Zakon o obveznim odnosima, Organizator, Zagreb 2010.

Gorenc, V., Zakon o obveznim odnosima s komentarom, RRiF Plus, Zagreb, 1998.

Haentjens, M.; Carabellese, D. de Giola: European Banking and Financial Law, Routledge, 2015.

Klarić, P., Vedriš, M., Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb 2009.

Koški, D.: Izbor optimalnog sustava deviznog tečaja za Republiku Hrvatsku, Ekonomski Vjesnik, br.1.-2., 2008.

njezino formiranje tijekom trajanja ugovorenog kreditnog razdoblja, a na temelju čega bi oni kao potrošači mogli spoznati učinke koji će za njih u budućnosti proizaći iz takvih ugovornih odredbi o promjenljivoj kamatnoj stopi, onda se nameće zaključak da potrošači nisu raspolagali osnovnim parametrima o kojima ovisi kretanje kamatne stope u budućem razdoblju... (Vrhovni sud RH, Revt-249/14 od 09. travnja 2015.g., str.34.)

^{xxxviii} Po mišljenju autora samo odredbe koja se odnosi na promjenjivi dio kamatne stope po načelu „*Utile per inutile non vitiatur*“

Koški, D.: Izbor optimalnog sustava deviznog tečaja za Republiku Hrvatsku, *Ekonomski Vjesnik*, br.1.-2., 2008.

Porras, C. I. G.; Van Boom, W. H.: Information disclosure in the EU Consumer Credit Directive: opportunities and limitations, u: *Consumer Credit, Debt and Investment in Europe*, Cambridge University Press, 2012.

Pranjić, S.: (Ne)dopuštenost odobravanja kredita u CHF-ugovaranja valutne klauzule u CHF i jednostranog mijenjanja ugovorenog režima upravljanja promjenjivom kamatnom stopom, *Tranzicija*, br. 34., 2015.

Roth, J.P., Swiss franc and euro - two sister currencies? Speech by Mr Jean-Pierre Roth, Chairman of the Governing Board of the Swiss National Bank, at the Swiss-Brazilian Chamber of Commerce, Sao Paulo, 19 November 2004.

Stern, A.: *Consumer Protection in Australia*, u: *International Consumer Protection*, Springer, 2013.

Vandone, D.: *Consumer Credit in Europe, Risks and Opportunities of a Dynamic Industry*, Springer, 2009.

Zdunić, S.: Od nemogućega monetarnoga trokuta do ekonomske depresije, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, br.2., 2011.

Pravni propisi i sudska praksa:

DIRECTIVE 2014/17/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 4 February 2014 on credit agreements for consumers relating to residential immovable property and amending Directives 2008/48/EC and 2013/36/EU and Regulation (EU) No 1093/2010 (OJ EU L 60/14)

DIRECTIVE 2008/48/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102/EEC (OJ EU L 58/08)

DIRECTIVE 2013/36/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 26 June 2013 on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms, amending Directive 2002/87/EC (OJ EU L 176/13)

REGULATION (EU) No 1093/2010 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 24 November 2010 establishing a European Supervisory Authority (European Banking Authority), amending Decision No 716/2009/EC and repealing Commission Decision 2009/78/EC

Odluka Europskog suda pravde C-26/13

Presuda Visokog trgovačkog suda RH, posl.br. Pž-7129/13

Presuda Vrhovnog suda RH, posl.br. Revt-249/14

Presuda Županijskog suda u Splitu, posl.br. Gžo-199/14

Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/13, 19/15, 102/15)

Zakon o obveznim odnosima (NN 53/91, 73/91, 111/93, 3/94., 7/96, 91/96, 112/99, 88/01)

Zakon o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15)

Zakon o potrošačkom kreditiranju (NN 75/09, 112/12, 143/13, 147/13, 9/15, 78/15, 102/15)

Zakon o zaštiti potrošača (NN 96/03)

Zakon o zaštiti potrošača (NN 79/07, 125/07, 79/09 i 89/09, 133/09, 78/12, 56/13)

Internet izvori:

Bohaček, Z., Istine i zablude o bankovnom sustavu; Valutna klauzula je izbor građana, www.banka.hr, objavljeno 08. 01. 2014.g.

Bohaček, Z., Saga o švicarcu (1), www.banka.hr, objavljeno 12. 06. 2015.g.

Hrvatska narodna banka; www.hnb.hr Tečajna lista, o tečaju kune

<http://www.banka.hr/komentari-i-analize/slucaj-franak-izvjesce-mmf-a-kretanje-franka-i-predvidjanje-krize>

Authors: (1) *Luka Pribisalić*; (2) *Dino Pivac*; (3) *Nenad Miletić*

Institutions: (1) *Attorney at law "Primorac and partners" j.t.d. Split*; (2) *Civil Court in Zagreb*

E-mail: *lpribisalic@gmail.com; dino.pivac@primorac-partners.com*

LEGAL ASPECTS OF CONSUMER PROTECTION IN THE LOAN AGREEMENT FOREIGN CURRENCY CLAUSE RELATED TO THE SWISS FRANC

Abstract

In this work, authors analyze legal outcome of problems related to the loan agreement according to the fact that the principal of the contract is indexed in a foreign currency. The special aspect of this paper is a review of the loan agreement with the principal indexed to the Swiss franc. With a systematic review of the subject issues, the authors inform the average consumer by the lender (bank), of advantages and disadvantages of existing solutions.

The Authors point to the legality/illegality or constitutionality/ unconstitutionality of the currency clause and the legal outcome of implementing such a clause in the loan agreement and at the same time analyze decisions of the High Commercial Court of the Republic of Croatia and the Croatian Supreme Court regarding the contractual variable interest rate and the solutions of European legal systems, with regard to foreign currency clause in Swiss franc, and the admissibility and precision of contracting variable interest rates in the loan agreements in which the foreign currency clause.

Keywords: consumer protection, loan agreement, currency clause, Swiss franc, variable interest rate